

IGAZSÁGÜGYI MINISZTER

Iktatószám: XX-AJFO/57/10/2021.

Hivatkozási szám: IV/1483-4/2020.

Alkotmánybíróság

Budapest

Donáti u. 35-45.

1015

Tárgy: tájékoztatás a IV/1483-4/2020. számú indítvánnyal összefüggésben

Tisztelt Alkotmánybíró Úr!

Köszönettel vettem kézhez a tárgybeli indítvánnyal (a továbbiakban: Indítvány) kapcsolatos – III/1483-4/2020. ügyszámú – végzését (a továbbiakban: Végzés), amelyben foglaltakkal összefüggésben az alábbiak szerint tájékoztatom.

Az indítványozó bevett egyház (a továbbiakban: Indítványozó) elsősorban az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a, másodsorban pedig az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján előterjesztett alkotmányjogi panaszában kérte, hogy állapítsa meg az Alkotmánybíróság az elsőfokú bíróság 4.P.88.192/2018/42. számú ítélete, valamint a másodfokú bíróság 44.Pf.630.178/2020/6. számú határozata (a továbbiakban együtt: bírósági határozatok) alaptörvény-ellenességét azok megsemmisítése mellett.

Mindenekelőtt kiemelendő, hogy az Igazságügyi Minisztérium tiszteletben tartja a bírói függetlenséget, valamint a hatalom megosztásának Alaptörvényében rögzített elvét, ezért – az alkotmányjogi panasszal, valamint a Végzésben megfogalmazottakkal összefüggő – jogi véleményemet elsősorban az Indítványban foglaltakra figyelemmel, azonban az annak alapjául szolgáló peres eljárás, továbbá az annak folyamán meghozott bírósági határozatok ismeretének, illetve áttanulmányozásának hiányában alakítottam ki.

I. Előzmények

I. 1. A végrendelet és az azzal összefüggő peres eljárás

A tárgybeli Indítvány alapját képező ügyben az örökhatályú 2017. szeptember 30. napján kelt írásbeli magánvégrendeletében juttatást rendelt az Indítványozó részére. A közjegyző ugyanakkor a hagyatéki eljárás során hozott, 41011/Ú/343/2018/9. számú végzésében ideiglenes hatállyal adta át

részére a hagyatékot tekintettel arra, hogy a törvényes örökös peres eljárást indított az Indítványozó ellen a végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránt. Az elsőfokú bíróság – a másodfokú bíróság határozata folytán jogerőre emelkedett – ítéletében megállapította, hogy **az Indítványozó részére rendelt juttatás érvénytelen a Ptk. 7:19. § (4) bekezdése alapján** (amely szerint „*Jogi személynek rendelt juttatás esetén nem lehet tanú a jogi személy tagja, vezető tisztségviselője, képviselője, felügyelőbizottsági tagja és munkavállalója. Ilyen személy közreműködése a végrendelet megalkotásában a jogi személynek rendelt juttatást érvénytelenné teszi.*”), **vagyis a végrendeletet aláíró tanúk vallási hovatartozása okán, akik az Indítványozó bevett egyház tagjainak vallották magukat.**

I. 2. Az Indítványozó álláspontja

Az Indítványozó vélekedése szerint a tárgybeli Indítvány alapjául szolgáló ügyben eljáró bíróság jogellenesen tette a bizonyítási eljárás tárgyává a végrendeletet aláíró tanúk vallási hovatartozásának kérdését, hiszen bírósági eljárás során senki nem kötelezhető a vallási/felekezeti hovatartozásának, mint különleges adatnak a kinyilvánítására. Meglátása szerint **a Ptk. 7:19. § (4) bekezdésének címzettjei nem az egyházak tagjai, ezért a végrendelet érvénytelenségének vizsgálata körében a tanúk vallási/felekezeti hovatartozása nem lehet értékelési szempont.** Ellenkező esetben ugyanis a bíróság a Ptk. hivatkozott rendelkezését kiterjesztően értelmezi, amely sérti lelkiismeret és vallásszabadság jogát az Indítványozó örökléshez való jogának aránytalan és diszkriminatív módon történő korlátozása mellett.

Az Indítványozó kiemelte, hogy a Ptk. 7:19. § (4) bekezdéséhez fűzött, Petrik Ferenc által szerkesztett kommentár rögzíti, hogy a végrendeleti tanúkra vonatkozó összeférhetetlenséget a jogi személlyel szemben fennálló társasági jogi, vagy munkajogi kapcsolat okozza, amely az Indítványozó esetében azonban nem áll fenn. Az előbbieken írottakkal összefüggésben az Indítványozó az alkotmányjogi panaszában azt is rögzítette, hogy jogbizonytalanságot eredményez, ezért alaptörvény-ellenes az – a bíróság részéről megfogalmazott – állítás, amely szerint „*valamely egyház tagjának kizárólag az minősül, aki az egyház tagjának vallja magát.*”.

Az Indítványozó vélekedése szerint jogellenes továbbá a bíróságnak az a megállapítása is, hogy „*amennyiben az öröktagyó a tanúk vallásáról tudomással bírt, és amennyiben a végrendeletben bevett egyház javára kívánt juttatást rendelni, a Ptk. előírásai szerinti körülményekkel kellett volna eljárnia.*”.

Mindezek alapján álláspontja szerint a bírósági határozatok sértik az Alaptörvény I. cikke (1), VII. cikke (1), XIII. cikke (1), továbbá a XV. cikke (1) és (2) bekezdései mellett a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény (a továbbiakban: Ehtv.) 5. § (1) bekezdését, az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8., 9., 11., és 14. cikkeit, illetve az első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkét, az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatát, továbbá az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. és 8. cikkelyét, az Európai Parlament és a Tanács 2016/697. számú rendeletét, valamint a GDPR-t is.

II. Az Indítvány befogadhatósága vonatkozásában megfogalmazott észrevételek

Az Alkotmánybíróságnak az eljárása során elsődlegesen azt kell megvizsgálnia, hogy az indítvány megfelel-e az Abtv.-ben előírt feltételeknek. Az indítványra vonatkozó tartalmi követelményeket az Abtv. 52. §-a rögzíti. Az Abtv. 52. § (1) bekezdése szerint „*Az indítványnak határozott kérelmet kell tartalmaznia.*”.

Az Abtv. 52. § (1b) bekezdésének e) pontja értelmében pedig „Az (1a) bekezdésben foglalt eseteken kívül a kérelem akkor határozott, ha egyértelműen megjelöli az indokolást arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabály, jogszabályi rendelkezés (...) miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével vagy a nemzetközi szerződéssel (...)”.

A tárgybeli Indítvány Abtv. szerinti követelményeknek történő megfelelése tekintetében az alábbi megállapítások tehetőek.

Az Indítványozó kérelmének határozottsága körében megjegyzendő, hogy az Indítványozó a másodlagosan előterjesztett, az **Abtv. 26. § (1) bekezdésére alapított panaszában az Abtv. 52. § (1b) bekezdésére – különösen annak e) pontjára tekintettel – nem adott elő indokolást arra vonatkozóan, hogy a Ptk. támadott rendelkezése miért ellentétes az Alaptörvénnyel.**

Kiemelendő továbbá, hogy az Indítványozó az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján előterjesztett másodlagos kérelmében nem önmagában a Ptk. – bírósági eljárás során alkalmazott – 7:19. § (4) bekezdésének alaptörvény-ellenességét állította, hanem csupán arra hivatkozott, hogy a Ptk. e rendelkezésének bevett egyházakra történő alkalmazása az Alaptörvénybe ütközik és kéri ennek vizsgálatát. Az Indítvány tartalma alapján tehát egyértelműen megállapítható, hogy az Indítványozó vélt jogsérelmét valójában nem a bírósági eljárás során alkalmazott Ptk. hivatkozott rendelkezésének alaptörvény-ellenességére hivatkozva állítja, hanem az ügyben született – és a másodfokú bíróság határozata folytán jogerőre emelkedett – bírósági döntés eredményeképpen.

Mindezeket túl hangsúlyozandó, hogy a tanúk jogaival összefüggésben az Indítványozó jogi személy nem jogosult alkotmányjogi panaszt benyújtani (lásd Indítvány 3. oldala), emellett megjegyzendő, hogy az előbbieken írottakkal összefüggésben az Indítványozó nem hivatkozott az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésére (tisztességes eljáráshoz való jog) sem.

III. Az indítvány érdemét érintő megjegyzések, illetve az Alkotmánybíróság Végzésében foglaltak tekintetében megfogalmazott válasz

III. 1. Az Indítványozó részéről megjelölt, sérülni vélt alaptörvényi rendelkezések vonatkozásában tett észrevételek

Az Indítványozó az alkotmányjogi panaszában többek között az **Alaptörvény I. cikke (1) bekezdésének** (amely akként rendelkezik, hogy „AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.”) **vélt sérelmére hivatkozott.**

Az előbbieken írottakkal összefüggésben megjegyzendő, hogy az Alaptörvény I. cikke (1) bekezdésében kifejezetten rögzítette az alkotmányozó, hogy az abban foglaltak az emberre, vagyis a természetes személyekre vonatkoznak. **E rendelkezésnek tehát nem címzettjei a jogi személyek, így azokra az Indítványozó jogi személy alappal nem hivatkozhat.**

Az Alaptörvény I. cikkének (4) bekezdése szerint a törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek a természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak. Mindez összhangban áll a Ptk. szabályozásával, amely a jogi személyek jogképessége keretében rögzíti, hogy a jogi személyek

jogképessége kizárólag olyan jogokra és kötelezettségekre terjed ki, amelyek jellegüknél fogva nem csupán az emberhez fűződhetnek.¹

A Ptk. a jogi személyek személyhez fűződő jogai tekintetében pedig akként rendelkezik, hogy azokra a személyiségi jogokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, kivéve, ha a védelem jellegénél fogva csupán az embert illelheti meg.²

III. 2. Az Alkotmánybíróság Végzésében foglaltak tekintetében megfogalmazott válasz

Az Alkotmánybíróság a Végzésében tájékoztatást kért tárcánk – tárgybeli Indítvánnyal és a hatályos jogszabályi környezettel összefüggő – álláspontjáról, „különös tekintettel arra, hogy a Ptk. 7:19. § (4) bekezdése az írásbeli magánvégrendelet esetén a jogi személynek rendelt juttatásoknál egységesen zárja ki a táruk köréből a jogi személy tagjait. Míg egy egyesület, köztestület vagy gazdasági társaság esetén a tagság fogalma az illetékes szervek számára egyértelműen meghatározható, a vallási közösségek esetében az érintett felekezet önmeghatározását kellene figyelembe venni, illetve kifejezetten más vallású tanút kellene keresni.”

A Végzésben foglaltakkal kapcsolatos vélemény kifejtése érdekében mindenképp szükséges a Ptk. 7:19. § (4) bekezdését értelmezni.

Az Alaptörvény 28. cikkében rögzített általános értelmezési alapelv szerint „A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambuláját, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

Az Alaptörvény előbbieken idézett 28. cikkében rögzített előírásra is figyelemmel – a Ptk. érintett bekezdésének megfelelő, a tárgybeli alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló ügyben irányadó értelmezése céljából – **indokolt megvizsgálni a Ptk. preambulájában és az indokolásában foglaltakat a jogi személyekre vonatkozó szabályozás tükrében, továbbá szükséges áttekinteni az Ehtv., valamint az Alaptörvény releváns rendelkezéseit is.**

III. 2. 1. A Ptk. jogi személyekre vonatkozó szabályozásának értelmezése

Mindenekelőtt kiemelendő, hogy a Ptk. a bevezető rendelkezései között, az 1:2. § (1) bekezdésében rögzíti azt az – e törvény valamennyi rendelkezése tekintetében irányadó – értelmezési alapelvet, amely szerint „E törvény rendelkezéseit Magyarország alkotmányos rendjével összhangban kell értelmezni.”

A Ptk. az 1:1. §-ában pedig a következőképpen rendelkezik: „E törvény a mellérendeltség és egyenjogúság elve szerint szabályozza a személyek alapvető vagyoni és személyi viszonyait.”

Az „alapvető” kifejezés arra utal, hogy a természetes és jogi személyek vagyoni és személyi viszonyaira vonatkozóan nem kizárólag a Ptk., hanem egyéb jogszabály is rögzíthet előírásokat.

Abból pedig, hogy a rendelkezés előbb említi a személyek alapvető vagyoni viszonyait a személyi viszonyoknál, az a következtetés vonható le, hogy a Ptk. mindenekelőtt a jogalanyok vagyoni viszonyait kívánja normatív formában általános kódexként szabályozni, ezért még példálózva sem sorolja fel az egyes személytípusokat a törvényszövegben.³

¹ Ptk. 3:1. § (2) bekezdés

² Ptk. 3:1. §(3) bekezdés

³ Ld. http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/ptk_e_learning/ptk1/lecke3_lap1.html

Az előbbieken írottakat alátámasztják a Ptk. harmadik könyvében, „*A jogi személy általános szabályai*” elnevezésű részben – a jogi személyekkel összefüggésben, illetve a jogi személy tagjaira vonatkozóan – rögzített az alábbi egyetemes rendelkezések, valamint a Ptk. indoklásában kifejtettek is.

A Ptk. 3:3. § (1) bekezdése szerint „*A jogi személy általános szabályait kell alkalmazni, ha e törvény az egyes jogi személy típusokkal kapcsolatban eltérően nem rendelkezik.*”. E § (2) bekezdése szerint pedig „*A jogi személy általános szabályait megfelelően alkalmazni kell az e törvényben nem szabályozott típusú jogi személyre.*”.

A Ptk. 3:3. § (1) bekezdésének megfogalmazása⁴ ellenére azonban kijelenthető, hogy a jogértelmezés általános elvei alapján nem csupán a Ptk. – jogi személyekre vonatkozó általános szabályaihoz képest – eltérő rendelkezése esetén, hanem egyéb törvény meghatározott jogi személy típus vonatkozásában megállapított eltérő szabálya esetén is a Ptk.-ban rögzített általános előírások helyett *lex specialis*-ként az eltérő jogszabályi rendelkezést kell alkalmazni.

Tekintettel arra, hogy a bevett egyház nem a Ptk.-ban szabályozott típusú jogi személy, ezért rá a Ptk. jogi személyekre vonatkozó általános szabályai – az Ehtv. eltérő rendelkezése hiányában – a Ptk. 3:3. § (2) bekezdése alapján „*megfelelően*” alkalmazandóak.

A fentiekben kifejtetteket támasztják alá a Ptk. indoklásában megfogalmazottak is, amelyek szerint a Ptk. az általános rendelkezések között foglalkozik a jogi személyek általános szabályainak hatókörével, illetve azok alkalmazásának lehetőségeivel. Az abban foglaltak alapján a jogi személyekre vonatkozó általános rendelkezések mind a Ptk.-ban, mind pedig az egyéb törvényekben szabályozott jogi személy típusok vonatkozásában kizárólag abban az esetben alkalmazhatóak, amennyiben a speciális normák nem tartalmazzak eltérő előírásokat az egyes jogi személyekre vonatkozóan. A Ptk. indoklása rögzíti továbbá, hogy a jogi személyek általános szabályai között olyan rendelkezéseket emelt ki a jogalkotó, amelyek a jogi személyek mindegyike vagy legalább többsége esetén alkalmazhatóak. „*Ez azonban nem jelenti azt, hogy az általános részi szabályok minden egyes jogi személynél minden esetben alkalmazandóak.*”.

A jogi személyekre vonatkozó általános szabályok közül kiemelendő a Ptk. 3:9. § (1) bekezdése is, amely akként rendelkezik, hogy „*A jogi személy alapítója vagy tagja a jogi személy alapításakor vagy a tagsági jogok keletkezésének más eseteiben köteles a jogi személy részére vagyoni hozzájárulást teljesíteni. (...).*”. Ugyanezen § (2) bekezdése szerint pedig „*Ha a jogi személy alapítója vagy tagja nem köteles vagyoni hozzájárulást teljesíteni, a jogi személy tartozásaiért a jogi személy tagja, tagság nélküli jogi személy esetén az alapítói jogok gyakorlója köteles helytállni. (...).*”. A Ptk.-hoz készült, Vékás Lajos és Gárdos Péter által szerkesztett kommentár (a továbbiakban: Kommentár) szerint a tagok vagyoni hozzájárulásának kötelezettsége azon alapul, hogy a jogi személyek gazdasági forgalomban történő részvételének, illetve a vagyoni viszonyok keretei között vállalt kötelezettségei teljesítésének előfeltétele a jogi személy rendelkezésére bocsátott vagyon.

Mindezek alapján megállapítható tehát, hogy a tagok a jogi személy rendelkezésére bocsátott vagyoni hozzájárulással teremtik meg a többnyire vagyoni, gazdasági viszonyokban részt vevő jogi személy működésének feltételeit, amelyhez jellemzően gazdasági érdekük is fűződik. A tagok ugyanakkor a vagyoni hozzájárulás „által legitimáltan”, annak mintegy ellentételezéseiket tevékenyen részt vehetnek a jogi személy működésével összefüggő döntések kialakításában a Ptk. 3:16. §-ában meghatározottak szerint: „*A tagok vagy az alapítók az e törvény vagy a létesítő okirat alapján őket megillető döntési jogköröket a tagok összességéből vagy a tagok által maguk közül választott küldöttekből álló testületben (a továbbiakban: küldöttgyűlés), vagy az alapítói jogokat gyakorló személyek összességéből álló testületben gyakorolják.*”.

⁴ Ld. „(...) e törvény (...)”

A fentiekben írottakkal összefüggésben hangsúlyozandó, hogy jogi személyek működésének, illetve gazdasági forgalomban történő részvételének átláthatóságát és tisztaságát hivatott biztosítani jogi személyek feletti – a Ptk. 3:34. § (1) bekezdésében rögzített – nyilvántartó bíróság által ellátott általános törvényességi felügyelet.

E körben is érdemes rámutatni a Ptk. indokolásban foglaltakra, amelyek szerint azért van garanciális jelentősége a kódex azon előírásának, amely a jogi személy létrehozására kizárólag törvényben meghatározott típusban ad lehetőséget, mert a jogi személyek önálló jogalanyként jelennek meg a gazdasági forgalomban. Az előbbieken írottakat érintően a Ptk. indokolása azt is hangsúlyozza, hogy e törvény szabályai olyan egységes szempontokat (például az önálló név, székhely, vagyon, szervezet és helyállási kötelezettség követelménye) határoznak meg az egyes jogi személy típusokra vonatkozó részletes szabályok megalkotása érdekében, amelyek a jogi személynek – a tagjaitól vagy alapítótól – elkülönült, önálló működését teszik lehetővé a vagyoni, illetve a gazdasági viszonyok között.

Mindezek alapján az a következtetés vonható le, hogy a **Ptk. jogi személyekre vonatkozó szabályozásának elsődleges célja olyan generális, alapvető előírások rögzítése, amelyek elsősorban és jellemzően a vagyoni viszonyokban illetve a gazdasági forgalomban (a tagoktól elkülönülten, önállóan) részt vevő, jogi személyek túlnyomó többsége tekintetében kijelölik a szabályozás kereteit a működésük törvényessége, tisztasága, illetve átláthatósága érdekében. Ezek a rendelkezések ugyanakkor (amint azt a Ptk. indokolása is rögzíti) nem minden egyes jogi személy tekintetében, és nem minden esetben – a bevett egyházak esetében pedig csupán „megfelelően” és Magyarország alkotmányos rendjével összhangban – alkalmazandóak.**

Az előbbieken írottakra figyelemmel értelmezendők tehát a Ptk. Indítványozó részéről támadott – és a normaszöveg jogdogmatikai, illetve teleologikus értelmezése alapján a jogi személyek fentiekben ismertetett általános szabályai közé illeszkedő – 7:19. § (4) bekezdésében rögzítettek is, *amely szerint „Jogi személynek rendelt juttatás esetén nem lehet tanú a jogi személy tagja, vezető tisztségviselője, képviselője, felügyelőbizottsági tagja és munkavállalója. Ilyen személy közreműködése a végrendelet megalkotásában a jogi személynek rendelt juttatást érvénytelené teszi.”* **Ezzel az előírással összefüggésben a Ptk.-hoz fűzött Kommentár rámutat arra, hogy ez a szabály összeférhetlenségi esetet kíván rendezni olyan helyzetre vonatkozóan, amikor a végrendeleti juttatás kedvezményezettje jogi személy.**

Ez a rendelkezés tehát azt az összeférhetetlen esetet kívánja kiküszöbölni, hogy olyan személy működjön közre a végrendelet megtétele körében, akinek vagyoni érdekeltsége fűződik ahhoz, hogy a kedvezményezett jogi személy juttatásban részesüljön. **Ilyen összeférhetlenség azonban jellemzően olyan esetben állhat fenn (illetve értelmezhető) egy jogi személy és annak tagjai relációjában, amennyiben a tag olyan jogviszonyban áll a jogi személlyel, amelyből fakadóan adott esetben a jogi személy vagyonából részesülhet, illetve azzal összefüggésben valamiféle előnyre tehet szert.**

Az előbbieken írottak vallási közösségekkel, egyházi jogi személyekkel összefüggésben – illetve a rájuk vonatkozó speciális szabályokkal és Magyarország alkotmányos rendjével összhangban – történő értelmezése érdekében szükséges bemutatni az Ehtv. bevett egyházra vonatkozó, a Ptk. fentiekben ismertetett általános szabályaitól eltérő rendelkezéseit.

III. 2. 2. Az Ehtv. szabályozásának célja, valamint a releváns rendelkezései

Mindenekelőtt kiemelendő, hogy az Ehtv. preambulumban a jogalkotó – többek között – rögzítette, hogy az Országgyűlés *„a lelkiismereti és vallásszabadság érvényre juttatása, (...) a vallási közösségek önállóságának biztosítása (...)”* érdekében, *„az Alaptörvénnyel összhangban, az állam és*

a vallási közösségek különvált működésének alkotmányos követelményét figyelembe tartva”, továbbá „felismerve, hogy a közjó előmozdításának kulcsa az emberi személy méltóságának a tisztelete, amely lehetővé teszi (...) a vallási közösségek részére is, hogy szabadon teljesítsék küldetésüket” alkotta meg ezt a törvényt.

Az Ehtv. preambulumból tehát kiolvasható, hogy a jogalkotó e törvényt a lelkiismereti és vallásszabadság előmozdítására, valamint az állam és a vallási közösségek különvált működésének alkotmányos követelményére figyelemmel, továbbá a vallási közösségek önállóságának biztosítása, illetve a vallási közösségek küldetésének szabad teljesítése érdekében alkotta meg, amelyet az Ehtv. számos rendelkezése mellett az indokolása is alátámaszt.

Az Ehtv. normaszövege szerint a bevett egyház, mint jogi személy – a Ptk.-ban szabályozott számos, elsődlegesen a vagyoni, illetve gazdasági viszonyokban résztvevő jogi személyektől eltérően – vallási tevékenység gyakorlása céljából jön létre. Az előbbieken írottakból adódóan pedig az Ehtv. egyházi jogi személyekre vonatkozó szabályozása jelentős eltéréseket mutat (az elsősorban vagyoni viszonyokban illetve a gazdasági forgalomban résztvevő jogi személyek tipikus formáihoz képest) mind a szervezetét (és azon belül a tagjai jogállását), mind pedig a működését és a tevékenységét érintően.

Az Ehtv. rendelkezései szerint a bevett egyház

- belső szabálya – a jogi személyre törvényben meghatározott általános szabályoktól eltérően határozhatja meg – a szervezetére és képviselőire, a törvényes működésének biztosítékaira, átalakulására, egyesülésére, szétválására és jogutód nélküli megszűnésére, valamint a belső egyházi jogi személy létesítésére vonatkozó szabályokat,⁵
- tagjai vallási meggyőződésének megfelelően szabadon állapítja meg vallási és ezen alapuló egyéb közcélú tevékenysége kereteit, szabályait, szervezeti formáját és elnevezését,⁶
- saját belső szabálya, hitelvei és szertartási rendje szerint működik,⁷
- bevételei elsősorban természetes személyek, jogi személyek, illetve jogi személyiség nélküli szervezetek adományaiból és egyéb hozzájárulásaiból, valamint az ilyen bevételek hasznaiból tevődnek össze,⁸
- céljai megvalósítása érdekében jogosult gazdasági-vállalkozási tevékenységnek nem minősülő tevékenységet, valamint elsődlegesen végzett tevékenysége mellett gazdasági-vállalkozási tevékenységet folytatni,⁹
- irányítására, felügyeletére az állam semmiféle szervet nem hozhat létre, és nem működtethet, a vallási közösség hitelvei, belső törvénye, alapszabálya, szervezeti és működési szabályzata vagy azoknak megfelelő más szabályzata alapján hozott határozat érvényre juttatására állami kényszer nem alkalmazható, azt állami hatóság nem vizsgálhatja, a jogszabályban nem szabályozott belső jogviszonyokból eredő jogviták elbírálására állami szervnek nincs hatásköre,¹⁰
- belső szabályában meghatározott, az egyházi jogi személy szolgálatában álló, egyházi szolgálatot sajátos egyházi szolgálati viszonyban, munkaviszonyban vagy egyéb jogviszonyban teljesítő természetes személy egyházi személy.¹¹

⁵ Ehtv. 11/A. §

⁶ Ehtv. 7/A. § (1) bekezdés

⁷ Ehtv. 20. § (1) bekezdés

⁸ Ehtv. 19/B. § (1) bekezdés

⁹ Ehtv. 23/A. § (2) bekezdés

¹⁰ Ehtv. 8. § (1) - (2) bekezdés, amellyel összefüggésben megjegyzendő, hogy mindez megjelenik az Alaptörvényhez fűzött Jogtár-kommentárban is

¹¹ Ehtv. 12. § (1) bekezdés

Az Ehtv.-hez fűzött indokolás (a továbbiakban: Ehtv. indokolása) alátámasztja a fentiekben ismertetett jogszabályi rendelkezéseket, illetve magyarázatot ad azoknak a jogi személyek Ptk.-ban rögzített általános szabályaitól való eltéréseire, illetve sajátosságaira.

Az Ehtv. indokolása szerint

- e törvény alapvetően rögzíti, hogy a lelkiismereti és a vallásszabadság mindenkit megillető alapvető jog, amely nem köthető semmilyen jogi formához,
- a törvény az egyházakat sui generis jogalanyokként kezeli, amelyek kiemelt védettségét – a sui generis jogi státusuk mellett – az évezredek, illetve a több évszázados magyarországi tevékenységük, továbbá a kiemelt közfeladat ellátó szerepük indokolja,
- a törvényi szabályozás szervezeti formájától, jogállásától, vagy elnevezésétől függetlenül valamennyi, elsődlegesen vallási tevékenységet végző közösségre vonatkozóan biztosítja az állam semlegességét, az állam és a vallási közösségek elválasztását, együttműködését és ennek kereteit, a vallási közösségek széles körű autonómiáját, a vallási közösségek szabad önrendelkezését (szervezeti forma, elnevezés szabad megválasztása),
- az egyház elsősorban vallási tevékenységet végez, bevétele elsősorban természetes személyek, jogi személyek, jogi személyiség nélküli szervezetek adományaiból és egyéb hozzájárulásaiból képződik, céljai megvalósítása érdekében azonban jogosult egyéb – a törvény szerint gazdasági-vállalkozási tevékenységnek nem minősülő – feladatokat folytatni, vagy vállalkozásokat, civil szervezeteket létrehozni, amely tevékenységek szervezeti-működési kereteit és rendjét önállóan jogosult szabályozni,
- a törvény az egyházak gazdasági autonómiáját is deklarálja, amely értelmében az egyházak a belső egyházi szabályaik szerint gazdálkodnak, állami szerv pedig az egyház hitéleti célú bevételeit és azok felhasználását nem vizsgálhatja.

A fentiekben írottak összefoglalásaként rögzítendő, hogy **a bevett egyházak, mint sui generis jogalanyok** – a jogi személyek túlnyomó többségével ellentétben – **nem a vagyoni viszonyokban, illetve a gazdasági forgalomban történő részvételre, vagy jövedelemszerzési célra jönnek létre**, kiemelt alkotmányos védelemben részesülnek, széleskörű autonómiával rendelkeznek a szervezetüket (többek között a tagságukat), a működésüket, a gazdálkodásukat érintően, bevételeik túlnyomó többségét önkéntes alapon juttatott adományok alkotják, állami szerv nem jogosult a tevékenységük, illetve a működésük irányítására és felügyeletére.

Látható továbbá, hogy az **Ehtv.-nek nem célja a bevett egyház tagjai tekintetében bármiféle előírást rögzíteni**, ugyanis az nem is állna összhangban a – törvény preambulumban is rögzített – lelkiismereti és vallásszabadság előmozdítására vonatkozó céljával, illetve azzal az alkotmányos alapelvvel sem, amely szerint a lelkiismereti és a vallásszabadság mindenkit megillető alapvető joga nem köthető semmilyen jogi formához.

A Ptk. jogi személyek tagjaira vonatkozó általános előírásaitól eltérően **a bevett egyházhoz saját lelkiismereti meggyőződése alapján bárki szabadon csatlakozhat, illetve a vallási közösség hitelveivel bárki szabadon azonosulhat**. A lelkiismereti és vallásszabadság alapvető jogából fakadóan **önmagukat az egyház tagjainak valló természetes személyek tehát nem állnak (vagy belső szabályai szerint állnak) jogviszonyban a jogi személy egyházzal**, így sem kikényszeríthető jogok nem illetik, sem pedig ilyen természetű kötelezettségek nem terhelik őket, valamint jellemzően az egyház alapvető működésével összefüggő kérdésekben sem rendelkeznek döntési jogosultsággal.

Mindezek alapján tehát kijelenthető, hogy a bevett egyházak olyan autonóm jogalanyoknak minősülnek, amelyek speciális jogi személyiséggel rendelkeznek.

III. 2. 3. Az Alaptörvény vonatkozó előírásai

Az Alaptörvény VII. cikke megalapozza és alátámasztja az Ehtv. korábbiakban hivatkozott előírásait azzal, hogy rögzíti a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való alapvető emberi jogot, meghatározza annak tartalmát, rendelkezik a másokkal együttesen történő vallásgyakorlás szervezeti kereteiről, illetve annak meghatározása szabadságáról, kinyilvánítja az állam és a vallási közösségek különvált működését és ezáltal a vallási közösségek széleskörű autonómiáját, mindemellett megállapítja az állam és az egyház együttműködésének alkotmányos kereteit.

Kiemelendő, hogy az Alaptörvény VII. cikkének (2) bekezdése a jellemzően közösségi formában működő vallásgyakorlás szervezeti kereteinek sarkalatos törvényben való meghatározására utalással a vallási közösségek létrehozásának szabadságát biztosítja az érintettek számára, ugyanakkor az állam számára is megteremti annak az Alkotmánybíróság határozataiban is említett kötelezettségnek a külön is nevesített alkotmányos alapját, hogy a vallás szabad gyakorlására megfelelő szervezeti kereteket hozzon létre. Sarkalatos törvénynek kell meghatároznia azokat a szervezeti kereteket, amelyeket az azonos hitelveket követők a vallásuk gyakorlása céljából igénybe vehetnek. Mindemellett megjegyzendő, hogy többek között ezek az alaptörvényi előírások is tartalommal töltik fel azt a – Ptk. 1:2. § (1) bekezdésében megfogalmazott – szabályt, amely szerint *„E törvény rendelkezéseit Magyarország alkotmányos rendjével összhangban kell értelmezni.”* Nem lehet tehát figyelmen kívül hagyni a vallási közösségek Alaptörvényből is fakadó speciális, alapvető jog gyakorlásához szükséges – és az államra figyelemmel is rögzített – különvált működésének jellegzetességeit, amelyek a jelen indítvány kapcsán is relevanciával bírnak.

Hangsúlyozandó továbbá, hogy az Alaptörvény vonatkozó előírásaihoz fűzött Jogtár-kommentárban írottak tovább erősítik a vallási közösségek önállóságát, illetve függetlenségét annak megfogalmazásán keresztül, hogy mivel az állam a vallás tartalmi kérdései vonatkozásában nem jogosult állásfoglalásra, ezért e tekintetben az egyes vallási közösségek önértelmezésére kell hagyatkozni, ebből adódóan pedig a vallási közösségek, így az egyházak tevékenységét, illetve működését érintően is kizárólag valamennyi vallásra vagy egyházra egyaránt alkalmazható keretszabályokat alkothat, amelyek megteremtik az egyház semleges jogrendbe történő illeszkedését. A Jogtár-kommentár az előbbieken írottakkal összefüggésben arra is rámutat, hogy *„Az egyház a hatályos jogban az a szervezeti forma, amely lehetővé teszi, hogy a vallási közösségek e sajátos minőségükben illeszkedjenek a jogrendbe.”* Összefoglalásként pedig rögzíti, hogy *„(...) a vallásszabadságnak [tehát] csakis nem-vallási, s így nem specifikus, hanem mindenkire, illetve bármely más képzetéből fakadó, de hasonló cselekvésre is érvényes korlátai lehetnek. (...) [Az ilyen] semleges és általános jogszabályi keretek révén az állam és egyház szétválasztása a lehető legteljesebb vallásszabadságot biztosítja.”*

A fentiekben írottakkal összefüggésben – annak tudatában, hogy a jelen válaszlevélnek nem képezi a tárgyát az indítvány alapját képező bírói döntés alkotmányosságának elemzése, továbbá annak ellenére, hogy az Indítványozó egyházi jogi személy az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján előterjesztett tárgybeli alkotmányjogi panaszában nem hivatkozhat alappal az indítvány alapjául szolgáló ügyben készült végrendelet megtételénél közreműködő természetes személy tanúk vallási hovatartozása bíróság által történt vizsgálatának alaptörvény-ellenességére – **elvi szinten érdemes rámutatni a következőkre.**

A vallásnak, mint az emberi szabadság részének tiszteletét és állam általi elismertségét, illetve annak kiteljesedése előmozdítására való kötelezettségét közvetíti az Alaptörvény Nemzeti hitvallása is:

- *„Becsüljük országunk különböző vallási hagyományait.”*
- *„Valljuk, hogy az egyéni szabadság csak másokkal együttműködve bontakozhat ki.”*
- *„Valljuk, hogy a polgárnak és az államnak közös célja a jó élet, a biztonság, a rend, az*

igazság, a szabadság kiteljesítése.”

Az alkotmányozó a Nemzeti hitvallás keretében kifejezte tehát többek között azt is, hogy a vallási közösségek szabadságát az állam által is védendő értéknek tekinti.¹²

Az Alaptörvényhez fűzött indokolás kiemeli, hogy *„Az Alaptörvény szerkezete megfelel egy modern, demokratikus alaptörvényről várható követelményeknek, egyben értékrendet is kifejez.”*. Ebbe az értékrendbe illeszkedik az Alaptörvény „SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG” elnevezésű része, amely a Nemzeti hitvallást – ami a nemzeti imánkhöz hasonlóan hitet, vallomást tesz olyan értékek mellett, amelyek a magyar nemzet tagjait összekötik¹³ –, valamint az „ALAPVETÉS” című részt követően az alábbi, alapvető emberi jogokra vonatkozó előírásokat tartalmazza:

Az I. cikk (1), (2), és (3) bekezdése előírja, hogy *„AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.”*, *„Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait.”*, továbbá azt is, hogy *„(...) Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”*

A VI. cikk (1) és (3) cikke rögzíti, hogy *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét (...) tiszteletben tartsák.”*, továbbá, hogy *„Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez (...)”*.

A – III. 2. 3. alpontban már hivatkozott – VII. cikk (1) bekezdése leszögezi, hogy *„Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja (...), hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.”*

Az Alaptörvényhez készült Jogtár-kommentár a lelkiismereti és vallásszabadsággal összefüggésben hangsúlyozza a meggyőződés szabadságát, amely *„a lehető legtágabb értelemben biztosítja a világnézeti szabadságot, hiszen lehetővé teszi a vallás szabad megválasztását, annak kinyilvánítását, illetve gyakorlását, valamint azt is, hogy az illető tartózkodjon ezektől. Ekként a vallásszabadság egy speciális szabadságjog, amely egyszerre egyéni és közösségi jog is, hiszen mindkét formában gyakorolható.”*

A Jogtár-kommentár arra is rámutat, hogy *„a lelkiismeret szabadsága három elemet foglal magában: a hit (meggyőződés) szabadságát; a vallásgyakorlás szabadságát, beleértve a negatív vallásszabadságot, valamint - az együttesen és nyilvánosan történő vallásgyakorlás szabadsága révén - a vallási gyülekezési és egyesületi szabadságot is. (...) Az Alkotmánybíróság ezen kívül a vallásszabadságot összefüggésbe hozta más alapjoggal is, így az emberi méltósághoz való joggal, valamint a véleménynyilvánítás szabadságával. Az előbbivel kapcsolatban kimondta, hogy a lelkiismereti meggyőződés, s ezen belül, adott esetben a vallás az emberi minőség része, szabadságuk a személyiség szabad kibontakozásához való jog érvényesülésének feltétele. Az utóbbi kapcsán pedig rámutatott, hogy a gondolat- és vallásszabadságra a jog akkor képes hatást gyakorolni, ha a gondolat vagy a belső meggyőződés megnyilvánul. Ez a megnyilvánulás a vallás gyakorlása. [4/1993. (II. 12.) AB határozat].”* Végezetül a Jogtár kommentár az állam és az egyház viszonyát érintően hangsúlyozza azt az Alkotmánybíróság által képviselt álláspontot is, amely szerint *„az egyház elválasztása az államtól (...) semmilyen befolyással nincs az államnak arra a kötelességére, hogy a pozitív és a negatív vallásszabadságot megkülönböztetés nélkül kell biztosítania.”*

¹² Ezt közvetíti az Alaptörvényhez fűzött indokolás is.

¹³ Ld. Alaptörvényhez fűzött indokolás

Az Alaptörvényhez fűzött indokolás azt is rögzíti, hogy „SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG” című rész rendszertani elhelyezése és belső tagolása azt is kifejezi, hogy az alkotmányozó kiemelt jelentőségű alaptörvényi rendelkezéseknek tekinti az alapvető jogok érvényesülése biztosítékainak deklarálását, mivel ezek az előírások határozzák meg alapvetően az állam és az egyének viszonyát.

Az Alaptörvény fentiekben ismertetett előírásai, valamint a normaszöveghez fűzött Indokolás és Jogtár-kommentár is azt közvetíti, hogy az államnak, és azon belül az állami jogalkalmazó szerveknek is kötelessége tiszteletben tartani és védeni az emberi szabadság részét képező alapvető jogokat, így a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága, illetve annak kinyilvánítása és mellőzése alapjogát, továbbá az előbbiekkal összefüggésben a magánéletéhez és a személyes adatok védelméhez kapcsolódó alkotmányos jogokat is.

Az előbbieken írott követelményeket tükrözik, illetve támasztják alá a jogszabályok – jogalkalmazó szervek számára is iránymutatásul szolgáló – hierarchiájára, valamint az Alaptörvény és a jogszabályok egymáshoz való viszonyára vonatkozó alaptörvényi előírások is.

Az Alaptörvény R) cikkének (1), (2) és (3) bekezdései rögzítik, hogy „Az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja.”, „Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek.”, továbbá, hogy „Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.”.

A normaszöveghez készült Jogtár-kommentár az Alaptörvény előbbi szabályaival összefüggésben kiemeli, hogy „Az Alaptörvény értelmezésével kapcsolatos szabályt a Nemzeti hitvallás azon része is tartalmazza, amely szerint az Alaptörvény a történeti alkotmány és a Szent Korona vívmányait elismeri. Az Alapvetés R) cikk (3) bekezdése ugyanezt erősíti meg, amely szerint az Alaptörvény szövegét a Nemzeti hitvallással és a történeti alkotmány vívmányaival összhangban kell értelmezni. Az elv az Alkotmánybíróság és a bíróságok számára is kötelezettséget jelent.”.

E körben hangsúlyozandó, hogy a bíróságok jogalkalmazási tevékenységére vonatkozóan az Alaptörvény – már korábbiakban hivatkozott – 28. cikke a következő értelmezési alapelvet fogalmazza meg: „A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambuluma, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”.

A Jogtár-kommentár pedig rámutat, hogy „Az egyház elválasztása az államtól nem jelenti azt, hogy a vallás és az egyház sajátosságait az államnak figyelmen kívül kell hagynia.”.

Mindezek alapján az a következtetés vonható le, hogy az állami közhatalmat gyakorló jogalkalmazó szerveknek, így a bíróságoknak is kötelessége az Alaptörvény mindenkire kötelező, fentiekben ismertetett alapelveivel, előírásaival, illetve értékrendjével összhangban, az Alaptörvény 28. cikkében rögzített értelmezési alapelvnek megfelelően értelmezni a jogszabályokat akként, hogy ezáltal biztosítsák az alapvető jogok tiszteletben tartását és védelmét.

Ez a jogértelmezési tevékenység álláspontom szerint nem vezethet oda, hogy a bíróság akár a tárgybeli indítvány alapját képező, akár egyéb hasonló ügyben folytatott eljárása során a jogszabályok, így a jelen alkotmányjogi panasz alapját képező ügyben felhívott Ptk. – alapvetően gazdasági forgalomban, illetve vagyoni viszonyokban részt vevő jogi személyekre vonatkozó – rendelkezéseinek speciális jogi személyiséggel rendelkező bevett egyházakra történő alkalmazása keretében, a vallási közösségek sajátosságait figyelmen kívül hagyva a tanúk vallási hovatartozásának kérdését a Ptk. támadott rendelkezésére figyelemmel kötelezően a

bizonyítási eljárás részévé téve hozza meg az ítéletét, hiszen ez ellentétes lenne azzal az állásponttal, hogy a magyar jogrendszer nem ad lehetőséget a személyek vallási hovatartozásának kötelező vizsgálatára.

IV. Összegzés

A fentiekben kifejtettek alapján megállapítható, hogy a **Ptk.-nak elsősorban a vagyoni viszonyokban, gazdasági forgalomban részt vevő jogi személyekre modellezett általános előírásai között szabályozott tagság jogi fogalma** (és annak tartalma) **nem feleltethető meg az államtól különváltan működő, széleskörű (többek között szervezetalakítási) autonómiával és alkotmányos védelemmel rendelkező, elsődlegesen vallási tevékenység gyakorlása céljából létrejött, mindenekelőtt adományokból működő vallási közösségek, illetve a bevett egyházak tagsága fogalmának**, tehát az az önálló, speciális jogi személyiséggel rendelkező bevett egyház szervezeti keretei között nem értelmezhető.

A bevett egyház tagjai ugyanis – a jogi személyek túlnyomó többségének tagságával ellentétben – önmagában a vallási közösséghez tartozással összefüggésben nem kerülnek magánjogi jogviszonyba a vallási közösséggel, gazdasági érdekeltységük nem fűződik az egyház vagyonához, ebből következően pedig nem vonatkozhatnak rájuk sem azok a jogosultságok, sem pedig azok a kötelezettségek, amelyeket a Ptk. a jogi személyekre vonatkozóan általánosságban (azonban azoktól a normaszövegben kifejezetten eltérést engedve, illetve a Ptk. indokolásban is elismerten nem valamennyi jogi személyre vonatkozóan) **előír.**

Az előbbieken írottakra figyelemmel értelmezendő a Ptk. korábbiakban már hivatkozott, 3:3. § (2) bekezdésében rögzített kitétel, amely szerint a jogi személy általános szabályait *megfelelően* kell alkalmazni az e törvényben nem szabályozott típusú jogi személyekre, vagyis **ezeket a diszpozitív szabályokat – amelyek közé a normaszöveg jogdogmatikai, illetve teleologikus értelmezése alapján illeszkedik a Ptk. Indítványozó részéről kifogásolt rendelkezése is – a jogi személyek (így a vallási közösségek, illetve a bevett egyházak) sajátosságaihoz igazodóan kell alkalmazni, illetve irányadónak tekinteni akként, hogy az érintett előírásokat a Ptk. 1:2. § (1) bekezdése alapján Magyarország alkotmányos rendjével összhangban kell értelmezni.**

A Ptk. Indítványozó részéről kifogásolt előírásának az Alaptörvényben, valamint a Ptk. 1:2. § (1) bekezdésében megfogalmazott értelmezési alapelvnek megfelelő, illetve az Alaptörvénnyel és az Ehtv. szabályozásával összhangban álló értelmezése esetén tehát **nem vonható le olyan következtetés, amely szerint a támadott rendelkezés az egyházi jogi személyek egyházzal jogviszonyban nem álló tagjaira is alkalmazandó**, amit – a fentiekben kifejtetteken túl – a sérelmezett szabály Ptk. indokolásával, illetve a normaszöveghez fűzött Kommentárban rögzítettekkel összhangban álló jogdogmatikai, illetve teleologikus értelmezése is alátámaszt.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy a **Ptk. kifogásolt rendelkezésében szabályozott összeférhetetlenség kérdése a bevett egyházzal jogviszonyban nem álló tagjai vonatkozásában nem merülhet fel.**

Kérem a tájékoztatásom szíves elfogadását.

Budapest, 2021. április „6”

Tisztelettel:

